

During his lifetime, prof. Tucakov published about 250 scholarly, mostly experimental works, made over 400 professional communications and wrote 33 books (monographs, textbooks, etc.). He prepared over 130 elaborates for the Yugoslav and international consumption.

Prof. Tucakov was recipient of numerous Yugoslav and international (French, British, Dutch, Polish, Greek, Italian) awards and citations.

Prof. Tucakov was elected to the Serbian Academy of Arts and Sciences in 1961 as an associate member. In 1974 he was elected a full member.

Prof. Tucakov made a significant contribution in the field of history of the medical and health culture of Yugoslav peoples. He was one of the founders of the Yugoslav Society for History and Medicine, Pharmacy and Veterinary Sciences (1955), which later on became the Yugoslav Scientific Society for History of Health Culture. He was president of the Society from 1972 to 1978.

He died on September 22, 1978.

O PRAVIMA I DUŽNOSTIMA APOTEKARA U POKRAJINSKIM BOLNICAMA DALMACIJE KRAJEM XIX STOLEĆA

Vera S. GAVRILOVIĆ

U pokrajinskim bolnicama Dalmacije — dubrovačkoj, splitskoj, šibenskoj i zadarskoj (Arbanasi), krajem XIX stolecā, kompletnu apotekarsku službu obavljali su magistri farmacije.

O njihovim pravima i dužnostima postoje mnogi arhivski dokumenti. Međutim, prilikom pregleda tamošnjih apoteka pokrajinski apotekar Simonelli primećuje da »Knjige očevidnosti lijekova ne odgovaraju izdanim propisima« (1) i da ih se, ubuduće, apotekari moraju pridržavati.

Tako se u dopisu Zemaljskog odbora Dalmacije u Zadru upućenom Ravnateljstvu pokrajinske bolnice u Dubrovniku (2), između ostalog, preporučuje da apotekar dobije tri knjige, sa posebnom namenom. U jednoj će beležiti posebna spravljanja lekova; u drugoj nabavljene lekove, hirurške predmete i dr., sve što prima narudžbinom od fabrika (sa naznakom kuće); u trećoj će beležiti stvari što ih bude primao od bolničke uprave. U tim knjigama moraju se ubeležiti lekovi i ostale stvari, ne samo iz 1897. već i iz 1896. godine.

Isto tako, od 1. januara 1898. godine uvršteni lekovi i predmeti biće iskazani u priručnoj Iskaznici. To, međutim, ne menja dužnost prenošenja u Imovnik ličnih stvari, na osnovu ranije odluke. (3)

Opozivajući odluku Zemaljskog odbora u Zadru (4) Ravnateljstvu pokrajinske bolnice u Dubrovniku, dostavljene su iskaznice za apotekara Petra Ljubića, da se pridržava novih propisa o lekovima. (sl. 1)

1. Iskaznice A i B počev od januara 1897. apotekar treba da popuni i dostavi direktno apotekaru bolnice Arbanasi kraj Zadra, a ne više Odboru preko Ravnateljstva bolnice. Upisivaće mesečnu potrošnju lekova, uz priložene recepte sa potpisom lekara prvenca bolnice.

2. Opšta iskaznica C treba da se uputi svake godine, krajem decembra, a najdalje do 10. januara sledeće godine, sa oznakom vrste i količine lekova spravljenih tokom godine, dokazujući u posebnom odeljku »lekova i mirođije upotrebljene i odnosnu količinu«.

3. Imovnik pod D treba da se pripremi i dostavi tokom januara svake godine u »trojstrukom primjerku«. Tu su označeni lekovi nabavljeni od pojedinih fabrika, kao i lekovi koje pripremi sam apotekar i to u posebnom odeljku koji označava: predmet, količina lekova preostala od prethodne godine; količina lekova primljena ili pripremljena u toku godine;

Uglednom
Krajačkomu Bolničarstvu
Dubrovniku

Uprozišnje Odobrenje od 1. aprila
1896. br. 1888, dostavljeno na Uglednom
Krajačkomu Bolničarstvu od Sr. D.
malogani, da se propisi bolničarstva ne
razlikuju naredbu o novih propisima, za
sigurnost lekova.

I. Izjava od Sr. D. primljena od Jarmara
1897, lekarnička imena popunjena i dostavio
te direktoru bolničarstva Bolniče kod
Arbanasa kraj Zadra, a se više puta
Krajačkomu Bolničarstvu Odobrenje U. O. O.
ima se tačno i precizno izvršiti potro-
šak lekova, te se imajim pridržavati recepte,
dostaviti doznanam, podpisane od lije-
čnika porodica.

II. Opća izjava Sr. D. imena se podastupiti
svake godine naravno Decembra, najdaje
do 10. Jarmara imena i godine, a se istoj
či najranije ušla u bolničku lekarnu
pripremanjem kroz godinu, da kaznjivi

Slika 1. Prva strana naredbe novih propisa za lekove.

ne razlikuju od bolničke pripremanja.
U slučaju potrebnog brojige lekova
po istu pripremanje, a se kroz, potrebnog
brojige istu ovo do primeniti u pravu
Bolniče, najranije u 5. aprila pravila.

Zadar 24. Jarmara 1897

Friedman

D. Bwat

Prod. 2 1/2 97

Pr. 39

Jarmarim

Petar Djulic i
Njesta

Dostavio vam se
u propisu jarmarim
stavane odlike 24. 97
Pr. 30 sa h. slama
za taču stavane i
kvaranje.

24. 97

Armita

Slika 2. Poslednja strana naredbe predsednika Zemaljskog odbora u Zadru
dr Bulata, od 24. I 1897.

vrsta i količina upotrebljenih lekova; količina propalih ili pokvarenih lekova; ukupna količina; ukupni godišnji višak lekova (koji se moraju uvrstiti u Imovnik sledeće godine); i na kraju opravdati eventualni nedostatak (propali i pokvareni lekovi).

4. Priloženim iskaznicama dodaju se još dva iskaza. Jedan za lekove koji se isključuju iz »mesečne očevidnosti«, ali moraju biti uvršteni u Imovnik, sa naznakom opravdanog manjka; drugi za predmete o kojima je nemoguće »držati tačnu očevidnost«, s preporukom apotekaru da iste suvišno ne troši.

5. Lekovi se imaju ubeležavati u Imovnik na sledeći način:

- a) lekovi koji pripadaju farmakopeji;
- b) lekovi koji ne pripadaju farmakopeji, ali su dobijeni dozvolom Zemaljskog odbora;
- c) uopšte hirurški predmeti i omoti;
- d) rudne vode.

Apotekar će biti strogo ukoren ako se tačno ne pridržava ovih upustava bez ikakvih ispravki.

Od prve naredbe 25. aprila t. g. br. 1323 ostaje obaveza apotekara, da drži u posebnoj knjizi ubeležen tačan popis tokom godine primljenih lekova od dotičnih nabavljača. U drugoj posebnoj knjizi lekove koje sam spremi, a u trećoj sve ono što primi od uprave bolnice. Ovaj akt je potpisao dr Bulat, predsednik Zemaljskog odbora, u Zadru 24. januara 1897. Iz dokumenta se vidi da je dostavljen apotekaru bolnice u Dubrovniku Petru Ljubiću. (5) (sl. 2)

Međutim, u dokumentu upućenom Ravnateljstvu bolnice u Dubrovniku (5) od 3. septembra 1898. godine, ponovo se dostavljaju u prilogu »Obća pravila za ljekarnike pri Zemaljskim bolnicama u Dalmaciji«. (sl. 3) sa obrazloženjem da se jedan primerak dostavi apotekaru, a drugi zadrži, i da ga se apotekari strogo i tačno drže pri vršenju ovog zvanja. Zbog značaja dokumenta, zadržaćemo se opširnije na njemu.

Apotekaru je po ovom dokumentu povereno upravljanje domaćim apotekama. On je dužan da obavlja poverene poslove skopčane sa lekarškim zvanjem.

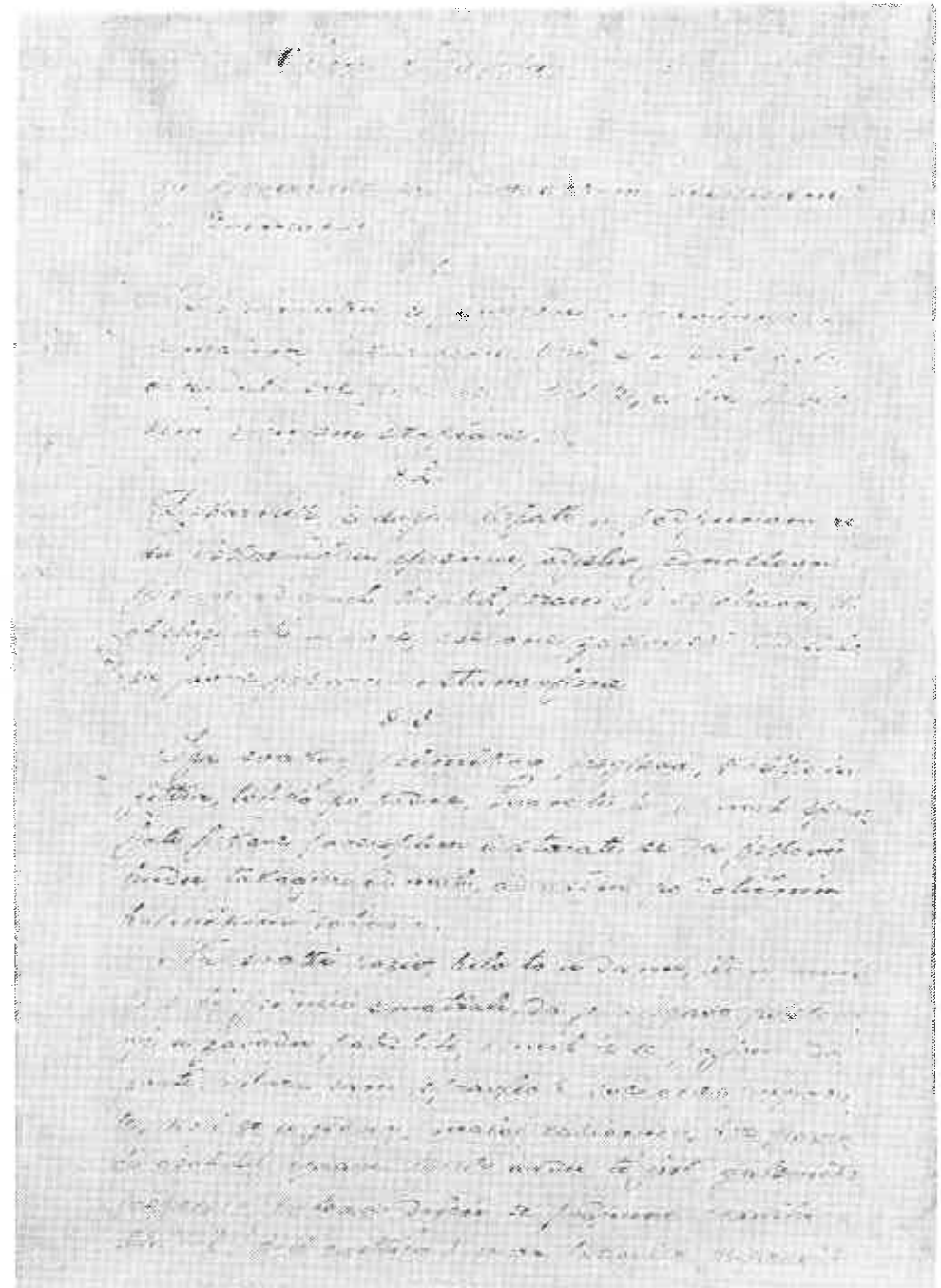
Apotekar je dužan da se pridržava svih zakonskih odredaba za javne apoteke, da drži u potpunom redu apotekarsku opremu, da odvoji jednostavne lekove od onih koji to nisu (otrovi).

Da posle lekarškog pregleda napravi odgovarajuće lekove, u bilo koje doba dana, i da ih odmah dostavi bolesniku.

Da se mora odazvati svakom pozivu, u bilo koje doba dana i noći, kada je njegova pomoć potrebna. Da mora sam da pripremi sve njemu dostupne lekove, da vrši analizu svih lekova i da proveriti da li odgovaraju zahtevima poslednje austrijske farmakopeje.

Apotekar mora naručivati lekove početkom svakoga meseca, ili kada je to potrebno, preko apotekara Zemaljske bolnice Arbanasi (kod Zadra) i to samo lekove iz poslednje austrijske farmakopeje.

Za narudžbinu specijalnih lekova mora se obratiti preko Ravnateljstva svoje bolnice Zemaljskom odboru u Zadru.

Slika 3. Obća pravila za ljekarnike pri zemaljskim bolnicama u Dalmaciji, od 3. IX 1898.

Svakih šest meseci mora dostavljati potpuni izveštaj apotekaru Zemaljske bolnice Arbanasi. Apoteka mora uvek biti dobro snabdevena potrebnim lekovima. U izuzetnim slučajevima ako ostane bez neophodnog leka može ga nabaviti u jednoj od gradskih apoteka.

Apotekaru se dodeljuje još jedna pomoćna osoba (milosrdna sestra). On je dužan da jednom mesečno pregleda sve lekove u bolnici i u operacionim salama, u kojima se čuvaju lekovi i da izbaciti sve one koji su neupotrebljivi.

Apotekar će brinuti da se iz bolesničkih soba vrati stakleno i ostalo posuđe, koje se posle dezinfekcije može upotrebiti za druge bolesnike. Međutim, posuđe kojim su se služili oboleli od zaraznih bolesti, ako ne može da se dezinfikuje, mora se uništiti.

U slučaju bolesti nekog lekara ili činovnika bolnice, apotekar je obavezan, ukoliko mu poslovi dopuštaju, da pruži pomoć bolnici.

Apotekar mora svakoga dana da unese u iskaznice A i B (veliki format) sve one lekove i hirurške predmete koje kasnije opravdava pokrajinskom apotekaru bolnice Arbanasi.

Krajem svake godine apotekar u iskaznici C (veliki format) unosi sve lekove koje je sam napravio i dostavlja pokrajinskom apotekaru.

Apotekar u prvoj polovini januara šalje, u tri primerka, Imovnik svih lekova i hirurških predmeta (podvrgnutih ili nepodvrgnutih mesečnoj kontroli) apotekaru bolnice Arbanasi.

Apotekar bolnice Arbanasi po pregledu šalje Imovnik Zemaljskom odboru, a kad ga Računovodstvo odobri, jedan primerak vraća apotekaru, drugi Ravnateljstvu, a treći apotekaru bolnice Arbanasi.

Svaki mesečni ili godišnji izveštaj apotekara, pre nego što se pošalje na pregled, mora biti potpisan od ravnatelja dotične bolnice.

Apotekar mora imati tačnu knjigu, sličnu knjizi Ravnateljstva i Upraviteljstva bolnice, gde se upisuju svi akti apotekarskog sadržaja.

Apotekar je takođe dužan da ima tri knjige očevidnosti. U jednoj su upisani svi lekovi primljeni od mesnih apoteka i nabavljača, a ona se mora poklapati sa glavnom knjigom apotekara bolnice Arbanasi. U drugoj su upisani svi predmeti, a u trećoj lekovi koje sam apotekar napravi, količinu i dan spravljanja.

Tu knjigu kontroliše i potpisuje apotekar bolnice Arbanasi prilikom godišnjeg obilaska apotekâ.

Apotekar mora biti sposoban u svakom času da kontroliše sve lekove i da podnese odgovarajući imenik.

Apotekar mora svakoga septembra dati apotekaru bolnice Arbanasi proračun lekova za sledeću godinu.

Apotekar je dužan ova pravila najstrože obdržavati i izvršavati. (6)

Iz ovih opštih pravila kojima je bila podvrgnuta apotekarska služba pri pokrajinskim bolnicama u Dalmaciji (dubrovačkoj, splitskoj, zadarškoj i šibenskoj) dobijamo jasnu sliku koliko se mnogo pažnje posvećivalo ovoj grani zdravstvene kulture krajem XIX stoleća.

Brojni dokumenti na koje nailazimo prilikom arhivskih istraživanja, detaljno govore o tome. (7—13) Ovim ujedno ukazujemo istoričarima farmacije koji se bave tom problematikom, na interesantne izvore koji ih očekuju u Historijskom arhivu u Dubrovniku.

Napomene:

1. Historijski arhiv u Dubrovniku, Spisi Upraviteljstva Pokrajinske bolnice u Dubrovniku, 1897, br. dok. 4700; — 2. Ibid., 1897, br. dok. 7230; — 3. Ibid., 1896, br. dok. 1323; — 4. Ibid., 1897, br. dok. 39; — 5. Ibid., 1898, br. dok. 4967; — 6. Ibid., 1897, br. dok. 2070; — 7. Ibid., 1897, br. dok. 67; — 8. Ibid., 1897, br. dok. 298; — 9. Ibid., 1897, br. dok. 1000; — 10. Ibid., 1898, br. dok. 3031; — 11. Ibid., 1898, br. dok. 3589; — 12. Ibid., 1898, br. dok. 1643; — 13. Ibid., 1898, br. dok. 5344.

DROITS ET DEVOIRS DES PHARMACIENS DANS LES HOPITAUX REGIONAUX DALMATES VERS LA FIN DU XIXe SIECLE

Vera Š. GAVRILOVIĆ

Vers la fin du XIXe siècle le service pharmaceutique complet auprès des hôpitaux régionaux dalmates (régions de Dubrovnik, Split, Zadar et Šibenik) était dans les mains des pharmaciens. Dans les archives il y a beaucoup de documents sur leurs droits et leurs devoirs.

Dans cet article on analyse »Les règlements généraux pour les pharmaciens auprès des hôpitaux régionaux en Dalmatie«. Selon ces règlements le pharmacien était responsable pour le service pharmaceutique dans un hôpital et, même temps, il avait été obligé à faire certains procédés de la pratique médicale.

Chaque rapport mensuel ou annuel d'un pharmacien avait du être signé par le directeur de l'hôpital.

Les règlements généraux présentés dans cet ouvrage parlent en faveur du fait qu'on avait prêté une grande attention sur cette branche de la science sanitaire dans les régions dalmates vers la fin du XIXe siècle.